

13. Шастко І.М. Психологічні особливості переживання амбівалентності латентного материнства у дівчат юнацького віку / І.М. Шастко. Дис. канд. психол. наук. – Київ., 2012. – 242 с.
14. Шнейдер Л.Б. Семейная психология: Учебное пособие для вузов. 2-е изд.-М.: Академический Проект; Екатеринбург: Деловая книга, 2006. – 768 с.
15. Дослідження прихильників child-free руху [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.cfsurvey.freesevers.com/thesisfiles.htm/>
16. Мацегора Катерина. Чайлдфрі. Без права на дитину [Електронний ресурс] // Газета центральних органів виконавчої влади України «Урядовий кур'єр». – 19 січня 2013. – Режим доступу до видання: <http://ukurier.gov.ua/uk/articles/chajldfri-bez-prava-na-ditinu/>
17. Щербань Є.А. Образ материнства у психологічній картині світу особистості студента (Збірник наук. Праць) [Електронний ресурс] // Вісник психології і соціальної педагогіки. — Випуск 1. — К., М., 2009. – Режим доступу до журналу : <http://www.psyh.kiev.ua/>

Відомості про автора:

Бондарчук О. Ю. – магістрантка кафедри теоретичної та консультативної психології Інституту соціології, психології та соціальних комунікацій Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова.

Волошина В. В. – кандидат психологічних наук, доцент кафедри теоретичної та консультативної психології Інституту соціології, психології та соціальних комунікацій НПУ імені М. П. Драгоманова.

Статтю подано до друку 10.04.2015.

УДК 159.9.072.4

© А. О. Борисова, 2015 р.

А. О. Борисова (м. Харків)

ПОЗИТИВНА ТРАНСФОРМАЦІЯ КАРТИНИ СВІТУ ЯК ФАКТОР УСПІШНОСТІ МІЖКУЛЬТУРНОЇ АДАПТАЦІЇ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ У КРАЇНІ НАВЧАННЯ

У статті досліджено причинно-наслідковий взаємозв'язок картини світу з показниками успішності та особистісними ресурсами міжкультурної адаптації студентів-іноземців у країні навчання. Розроблена і впроваджена ефективна програма позитивної трансформації картини світу. Виявлено, що оптимізація змістовних особливостей картини світу детермінує позитивні зміни в показниках міжкультурної адаптації. Показано, що позитивні зміни у змісті картини світу є чинником розвитку універсальних ресурсів подолання складних життєвих ситуацій. Доведено, що позитивна трансформація картини світу є чинником оптимізації етнічної ідентичності та розвитку етнічної толерантності іноземних студентів.

Ключові слова: картина світу, міжкультурна адаптація, ресурси подолання, етнічна толерантність, етнічна ідентичність.

В работе исследована причинно-следственная взаимосвязь картины мира с показателями успешности и личностными ресурсами межкультурной адаптации студентов-иностранцев в стране обучения. Разработана и внедрена эффективная программа позитивной трансформации картины мира. Выведено, что оптимизация содержательных особенностей картины мира детерминирует позитивные изменения в показателях межкультурной адаптации. Показано, что позитивные изменения в содержании картины мира являются фактором развития универсальных ресурсов преодоления сложных жизненных ситуаций.

Доказано, что положительная трансформация картины мира является фактором оптимизации этнической идентичности и развития этнической толерантности иностранных студентов.

Ключевые слова: картина мира, межкультурная адаптация, ресурсы преодоления, этническая толерантность, этническая идентичность.

The article of research – intercommunication between the world picture and indexes of success and personality resources of cross-cultural adaptation of students-foreigners in the country of educating. The effective program of positive transformation of the world picture is worked out and inculcated. It is educed, that optimization of content features of the world picture determines positive changes in the indexes of cross-cultural adaptation. It is shown that positive changes in content of the world picture are the factor of development of universal resources of difficult life situations overcoming. It is well-proven that positive transformation of the world picture is the factor of optimization of ethnic identity and development of ethnic tolerance foreign students.

Keywords: world picture, cross-cultural adaptation, resources of overcoming, ethnic tolerance, ethnic identity.

Постановка проблеми. Провідним завданням особистісного розвитку на етапі навчання у виші є реалізація одного з найважливіших життєвих виборів людини – обрання майбутньої професії. Від успішності проходження цього етапу онтогенезу залежить не тільки повнота оволодіння особистістю певною сумою професійних компетенцій, але й закладення фундаменту для повноцінного особистісного і професійного розвитку, психічного, фізичного, економічного, соціального та ін. благополуччя протягом усього наступного життєвого шляху. Найбільш вразливою щодо можливих соціально-психологічних ускладнень процесу отримання вищої освіти є така верства студентства, як іноземні громадяни. Необхідність навчання у новій, зовсім іншій за своїми кліматичними, політичними, економічними, соціокультурними, релігійними, побутовими та ін. особливостями країні ставить іноземних студентів перед необхідністю проходження досить складного процесу міжкультурної адаптації. Найбільш важливою психологічною категорією для розуміння сутності змін, що відбуваються у психіці студента-іноземця під час перебування в країні навчання, є категорія «картина світу». Саме цей феномен, як провідне світоглядне утворення, підлягає найбільшому тиску з боку етнокультурних особливостей нового суспільства, зазнає найсуттєвішої трансформації під час міжкультурної адаптації, а отже, потребує вивчення як досить актуальна проблема сучасної вікової та педагогічної психології.

Аналіз досліджень та публікацій. Наукова категорія «картина (образ) світу» досить активно вивчається у психологічній науці з другої половини ХХ ст. Розпочато розробку цієї концепції у працях класика радянської психології О. Леонтьєва, який визначив актуальні й на сьогодні теоретико-методологічні основи досліджень з цього напрямку психології свідомості. Вчений, хоча й не сформулював чіткого визначення поняття, але зазначив, що образ світу є психічною інстанцією, яка опосередковує взаємодію людини з оточуючою та внутрішньою реальністю, при цьому він є не чуттєвою «картинкою» та простою сумою перцептивних образів як результатів сприйняття оточуючого світу», а представляє собою вихід за межі «безпосередньо чуттєвої картинки». До базових властивостей образу світу О. Леонтьєв відніс вторинність щодо зовнішнього світу, внутрішню цілісність (у ньому приводиться у відповідність та погоджується інформація, що надходить від різних органів чуття, в результаті чого утворюється єдине несуперечливе уявлення щодо реальності), стійкість (у ньому представлені не тільки образи об'єктів сприйняття, але й усталені уявлення щодо дійсності), амодальність (оскільки модальності відчуттів з'являються в результаті суб'єкт-об'єктних відносин людини з реальністю), багаторівневість (наявність певної структури особистісних значень та смислів) [2].

Чітке визначення поняття образу світу сформулював послідовник О. Леонтьєва – С. Смірнов, який позначив цей феномен як «сукупність або впорядковану систему знань людини

про світ, про себе про інших людей та ін., яка опосередковує, переломлює через себе будь-який зовнішній вплив» [3, с. 142].

Упродовж декількох десятиріч розробкою концепції картини (образу) світу займалися такі вчені як В. Абраменкова, С. Аверинцев, Ю. Аксьонова, О. Артемьєва, О. Асмолов, Є. Клімов, Н. Корольова, В. Лучков, С. Максименко, В. Петухов та ін.

У сучасній науковій психологічній літературі цю категорію тлумачать як результат суб'єктивної інтерпретації людиною зовнішньої та внутрішньої реальності, який дозволяє їй орієнтуватися у тому, що відбувається, приймати більш менш адекватні рішення та реалізовувати їх у цілеспрямованій поведінці. Зокрема, відома дослідниця цього напрямку Г. Берулава образ світу визначила як «особистісно зумовлене, від початку невідрефлексоване, інтегративне ставлення суб'єкта до себе та оточуючого світу, що несе у собі ірраціональні установки, що є в суб'єкта» [1, с. 40].

На сьогодні у межах розробки концепції картини світу досліджено значну кількість теоретично та практично значущих проблем, зокрема:

- картину світу як базис поведінки людини, її індивідуальних поведінкових, емоційних та когнітивних програм (Г. Берулава, Н. Корольова);
- взаємозв'язок образу світу з процесом самореалізації (М. Іванов);
- умови, механізми і фактори основи становлення образу світу в ранньому онтогенезі (І. Бушай);
- взаємозв'язок образу світу та рефлексивного самоздійснення (О. Кривопишна);
- етнопсихологічні особливості картини світу (О. Лозова, І. Маякова, Л. Спиридонова);
- особливості відображення часової складової образу світу (Р. Свинаренко);
- структуру і функції образу світу у практичній діяльності людини та побудові образу життя (В. Серкін).

Отже, у вивченні феномену картини світу досягнуто значних наукових результатів. Але, ця категорія охоплює настільки значне коло проблем психічного життя людини, що багато важливих питань поки що залишаються не вирішеними. Дослідження потребують проблеми функціонування картини світу осіб, що вимушені вирішувати свої життєві завдання в умовах адаптації до нових соціокультурних умов. Насамперед це стосується студентів-іноземців, які приїждять в Україну задля отримання вищої освіти, тобто реалізації найважливішого для юнацького віку життєвого вибору – вибору професії.

Завдання статті – дослідити особливості взаємозв'язку функціонування картини світу студентів-іноземців з показниками та факторами успішності їх міжкультурної адаптації у країні навчання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Результати теоретичних досліджень показали, що значення картини світу полягає в тому, що вона дозволяє людині орієнтуватися у подіях, що відбуваються, приймати більш менш адекватні рішення та реалізовувати їх у цілеспрямованій поведінці [1]. Власні емпіричні дослідження дозволили конкретизувати це положення та визначити, що особливості картини світу студентів-іноземців пов'язані з показниками успішності їх соціально-психологічного пристосування до умов перебування у новій для себе країні та рівнем розвитку особистісних ресурсів міжкультурної адаптації. На базі цих результатів було висунуто гіпотезу про те, що позитивна трансформація (оптимізація) картини світу може виступати фактором успішності соціально-психологічної адаптації студентів-іноземців до нових етнокультурних умов.

З метою перевірки цього припущення було проведено емпіричне дослідження. Вибірку склали 69 іноземних студентів державних навчальних закладів IV рівня акредитації м. Харкова (громадянство: Китай, країни Африки, арабські країни та країни сходу колишнього СРСР; вік: 19 – 25 років). 32 студента увійшли в експериментальну групу, 37 – у контрольну.

На етапі констатувального дослідження було діагностовано:

- змістові особливості картини світу (до складових змісту віднесено: уявлення про себе

(образ-Я), уявлення про інших людей, уявлення про навколишній світ, уявлення про своє життя [1, с. 41] (використані методики: Метод діагностики міжособистісних ставлень (МДМС) Л. Собчик, Особистісний диференціал (ОД), Методика «Атрибутивні характеристики» (АХ) Н. Іванонової, Тест смисложиттєвих орієнтацій (СЖО) Д. Леонтьєва; Опитувальник соціальних акцій SAS-60 М. Бонда та К. Леунга, Шкала базисних переконань (ШБП) Р. Янофф-Бульман);

- показники успішності міжкультурної адаптації (методики: Опитувальник адаптації особистості до нового соціокультурного середовища Л. Янковського, Методика оцінки якості життя Р. Еліота, Опитувальник культурного шоку І. Мнацаканян);
- універсальні особистісні ресурси подолання складних життєвих ситуацій (методики: Коротка версія тесту життєстійкості М. Кузнєцова та ін., Опитувальник копінг-стратегій К. Кравера та ін., Опитувальник толерантності до невизначеності С. Баднера);
- етноспецифічні ресурси міжкультурної адаптації (методики: Опитувальник типів етнічної ідентичності Г. Солдатової, Методика вимірювання вираженості етнічної ідентичності Дж. Фінні, Методика «Індекс толерантності» Г. Солдатової).

Сутністю формувального експерименту, проведеного на наступному етапі дослідження, була реалізація програми, спрямованої на оптимізацію змістових особливостей картини світу. Характеристику реалізованої програми наведено у табл. 1.

Таблиця 1

**Програма оптимізації (позитивної трансформації)
змістових особливостей картини світу студентів-іноземців**

Форми роботи*	Реалізовані психолого-педагогічні інтервенції**
Аудиторна	Психологічний курс-факультатив «Картина світу як феномен індивідуальної свідомості».
	Комплексний психологічний тренінг за блоками: автобіографічний, смисложиттєвий, рефлексивний, соціальних ставлень.
Позааудиторна	Індивідуальні психологічні консультації.
Організація самостійної роботи	Ведення психологічного щоденника на усвідомлення та оптимізацію змісту картини світу.
	Виконання «домашніх завдань» на усвідомлення та оптимізацію змісту картини світу.

Примітки:

* – психолого-педагогічні інтервенції розробленої програми у залежності від їх спрямованості та психологічного змісту проводилися в аудиторній (спільна діяльність студентів та агента інтервенцій – психолога, куратора студентської групи, працівника підрозділу по роботі з іноземними громадянами у межах навчально-виховного процесу), позааудиторній (спільна діяльність студентів та агентів інтервенцій у соціальному середовищі поза ВНЗ) та індивідуальній (взаємодія психолога зі студентом) формах;

** – психолого-педагогічні інтервенції – форми та методи цілеспрямованого впливу на формування та розвиток особливостей картини світу, оптимальних щодо успішності міжкультурної адаптації.

Після реалізації програми оптимізації картини світу було проведено контрольне дослідження. Оцінка ефективності програми здійснювалася шляхом зіставлення показників змістових особливостей картини світу студентів-іноземців контрольної та експериментальної груп за класичною схемою «до / після». Результати експериментальної групи наведено у табл. 2 – 5.

Результати, наведені у табл. 2, засвідчують ефективність реалізованої програми оптимізації картини світу студентів-іноземців – її позитивні трансформації в аспекті образу-Я. Зокрема, результатом участі у формуючому експерименті студентів експериментальної групи є статистично значуще збільшення їх впевненості у власній доброзичливості та наявності лідерських якостей (за

Методикою діагностики міжособистісних стосунків). Відзначається зростання самоповаги та самоприйняття (фактор «Оцінка» Особистісного диференціалу), впевненості у собі та схильності покладатися на власні зусилля у складних ситуаціях (фактор «Сила»), активності, енергійності та емоційності у спілкуванні (фактор «Активність»). На статистично значущому рівні також зросла кількість позитивних та зменшилася кількість негативних етнічних автостереотипів (за методикою «Атрибутивні характеристики»). Зміни в показниках Тесту смисложиттєвих орієнтацій засвідчують зміцнення уявлень про себе як про сильну особистість, досить вільну та незалежну, щоб мати свободу вибору та можливість керувати своїм життєвим шляхом на власний розсуд (шкала «Локус контролю-Я»). Після реалізації програми оптимізації картини світу в учасників експериментальної групи також змінилася інтенсивність базових переконань щодо самого себе – відзначається зростання впевненості у цінності власного Я, у здатності контролювати поведінку, у власній удачливості (результати за Шкалою базисних переконань).

Таблиця 2

Особливості образу-Я в картині світу студентів-іноземців до (1) та після (2) впровадження програми оптимізації (позитивної трансформації) картини світу

	МДМС:добро зичливість	МДМ: лідерство	ОД			АХ		СЖО: Локус контролю – Я	ШБП		
			Оцінка	Сила	Активність	Позитивні	Негативні		Цінність власного Я	Ступінь самоконтролю	Ступінь удачливості, везіння
1	1,32	1,45	5,91	5,39	5,78	6,2	5,2	17,24	3,56	3,35	3,51
2	3,85	2,84	8,51	6,35	6,61	7,9	3,6	22,46	4,77	4,48	4,63
t	2,15*	2,063*	2,24*	2,005*	2,145*	2,345*	2,463*	2,465*	2,111*	2,315*	2,008*

Примітки: * – $p < 0,05$.

Таблиця 3

Особливості образу інших у картині світу студентів-іноземців до (1) та після (2) впровадження програми оптимізації (позитивної трансформації) картини світу

	МДМС: доброзичливість	ОД			АХ		ШБП: Доброта людей	SAS: Соціальний цінізм
		Оцінка	Сила	Активність	Позитивні	Негативні		
1	0,92	5,38	5,57	5,84	5,7	7,1	3,68	3,79
2	2,12	6,99	6,77	6,93	8,1	5,2	4,35	3,22
t	3,316**	2,121*	нз	2,101*	2,954**	2,574**	2,114*	2,121*

Примітки: * – $p < 0,05$; ** – $p < 0,01$.

Таблиця 4

Особливості уявлення про оточуючий світ студентів-іноземців до (1) та після (2) впровадження програми оптимізації (позитивної трансформації) картини світу

	SAS			ШБП			
	Соціальна гнучкість	Контроль долі	Релігійність	Прихильність оточуючого світу	Справедливість світу	Контрольованість світу	Випадковість як принцип розподілення подій
1	3,38	3,27	3,37	3,59	3,76	3,35	3,84
2	4,19	2,74	3,26	4,41	4,34	4,97	3,63
t	2,118*	2,003*	нз	2,361*	2,03*	3,116**	нз

Примітки: * – $p < 0,05$; ** – $p < 0,01$.

Дані табл. 3 показують, що реалізація програми оптимізації картини світу студентів-іноземців спричинила позитивні зміни у їх уявленнях щодо інших людей: посилилася схильність сприймати їх як доброзичливих (за Методикою діагностики міжособистісних стосунків), зріс рівень прийняття та впевненості у енергійності та доброзичливості оточуючих (за Особистісним диференціалом). Також відзначено збільшення кількості позитивних та зниження кількості негативних характеристик в етнічних стереотипах (за методикою «Атрибутивні характеристики»), зміцнення уявлень про доброту людей та послаблення цинічних переконань щодо природи людини взагалі (за Шкалою базисних переконань).

Дані табл. 4 показують, що реалізація програми з оптимізації картини світу стала фактором позитивних змін в уявленнях студентів-іноземців про оточуючий світ. Відзначається зміцнення віри у наявності багатьох доступних альтернативних варіантів розв'язання складних ситуацій (шкала «Соціальна гнучкість» Опитувальника соціальних аксіом SAS-60), послаблення фаталізму (шкала «Контроль долі» Опитувальника SAS), укріплення переконання у прихильності, справедливості та контрольованості оточуючого світу (результати за Шкалою базисних переконань).

Таблиця 5

Особливості образу життя у картині світу студентів-іноземців до (1) та після (2) впровадження програми оптимізації (позитивної трансформації) картини світу

	СЖО					SAS: Нагорода за зусилля
	Ціль	Процес	Результат	Локус контролю життя	Загальний	
1	27,75	27,64	23,21	25,91	91,95	3,29
2	33,53	33,4	25,34	29,89	109,14	4,03
t	2,365*	2,156*	2,224*	2,724**	2,341*	2,073*

Примітки: * – $p < 0,05$; ** – $p < 0,01$.

Дані, наведені у табл. 5, показують, що після участі студентів-іноземців у формувальному експерименті з оптимізації змістових особливостей картини світу у них відзначаються суттєві позитивні зміни в особливостях сприйняття власного життя. Зокрема, виявлено значне зростання рівня осмисленості життя – загального та з такими його показниками: впевненість у наявності значущих цілей на майбутнє, сприйняття життя як насиченого важливими подіями, задоволеність досягнутими життєвими результатами, переконання у керованості життєвого шляху (результати за Тестом життєстійкості). Окрім цього в учасників експериментальної групи відзначається укріплення переконання у винагороджуваності цілеспрямованих зусиль з налагоджування власного життя (за Опитувальником соціальних акцій SAS).

Таким чином, у студентів – учасників експериментальної групи відзначено суттєві позитивні трансформації усіх змістових аспектів картини світу. Оскільки у контрольній групі зазначених позитивних змін виявлено не було, можна дійти висновку, що позитивна трансформація особливостей картини світу є результатом саме реалізації програми формуального експерименту.

Для перевірки гіпотези про те, що позитивна трансформація картини світу є фактором успішності міжкультурної адаптації студентів-іноземців у країні навчання, було здійснено зіставлення показників успішності процесу та особистісних ресурсів міжкультурної адаптації учасників контрольної та експериментальної груп до та після проведення формуального експерименту. Результати експериментальної групи представлено у табл. 6 та 7.

Таблиця 6

**Показники успішності міжкультурної адаптації до (1) та після (2)
впровадження програми позитивної трансформації картини світу**

	Показники адаптації за тестом Л. Янковського						Якість життя	Культурний шок
	Адаптивність	Конформність	Інтерактивність	Депресивність	Ностальгія	Відчуженість		
1	7,36	11,33	6,78	10,82	9,64	9,23	19,67	5,47
2	10,03	10,21	9,49	7,52	6,41	6,54	26,54	3,79
t	2,351*	нз	2,132*	2,714**	2,354*	2,324*	2,813**	2,544*

Примітки: * – $p < 0,05$; ** – $p < 0,01$.

Дані, наведені у табл. 6, показують, що результатами участі експериментальної групи у формувальному експерименті з оптимізації картини світу є суттєві позитивні зміни у показниках соціокультурної адаптації. Зокрема, відзначаються зростання здатності досліджуваних до використання афективних стратегій адаптації (активність та інтерактивність) та зниження тенденції до деструктивних стратегій депресивності, ностальгії та відчуженості (за Опитувальником Л. Яновського). Також визначене зростання суб'єктивної задоволеності життям (за Методикою оцінки якості життя Р. Еліота) та послаблення культурного шоку (за Опитувальником І. Мнацаканян).

Результати, наведені у табл. 7, показують наявність статистично значущих позитивних змін в оцінках універсальних та етноспецифічних ресурсів міжкультурної адаптації досліджуваних експериментальної групи після участі у програмі оптимізації картини світу. Відносно універсальних ресурсів подолання складних життєвих ситуацій виявлено (див. табл. 7):

- збільшення показників життєстійкості (за Короткою версією тесту життєстійкості) та здатності обирати продуктивні стратегії копінг поведінки – активне подолання, планування, пошук інструментальної соціальної підтримки (за Опитувальником копінг-стратегій К. Кравера);

- зниження оцінки інтолерантності до невизначеності (за Опитувальником толерантності до невизначеності С. Баднера) та схильності удаватися до деструктивних стратегій копінгу – заперечення, поведінкового та мисленевого відходу від проблеми (за Опитувальником копінг-стратегій).

Таблиця 7

Показники особистісних ресурсів міжкультурної адаптації до (1) та після (2) впровадження програми позитивної трансформації картини світу

Показники особистісних ресурсів міжкультурної адаптації		Результати		t
		1	2	
Життєстійкість		24,12	30,87	2,115***
Інтолерантність до невизначеності*		74,74	63,21	2,324***
Копінг-стратегії**	активне подолання	7,34	9,56	2,284***
	планування	6,65	8,76	2,162***
	пошук соціальної підтримки інструментального характеру	5,41	7,54	2,041***
	заперечення	8,12	6,43	2,415***
	поведінковий відхід	7,74	6,08	2,199***
	мисленевий відхід	8,51	6,83	2,315***
Вираженість етнічної ідентичності:				
когнітивний компонент		9,65	13,84	2,441***
афективний компонент		15,24	22,34	3,391****
Типи етнічної ідентичності	етнонігілізм	4,64	2,24	2,681****
	норма	7,35	10,89	2,812****
	етноізоляціонізм	5,94	3,12	2,854****
	етноогоїзм	4,54	2,74	2,715****
Етнічна толерантність		73,91	87,54	2,612***

Примітки: * – опитувальник С. Баднера визначає інтолерантність; ** – копінг-стратегії, оцінки яких зазнали статистично значущих змін; *** – $p < 0,05$; **** – $p < 0,01$.

В оцінках етноспецифічних ресурсів адаптації виявлено (див. табл. 7):

- зростання когнітивного та афективного компонентів вираженості етнічної ідентичності (за Методикою вимірювання вираженості етнічної ідентичності Дж. Фінні);
- збільшення рівня сформованості нормального (сбалансованого) типу етнічної ідентичності (за Опитувальником типів етнічної ідентичності Г. Солдатової);
- зростання етнічної толерантності (за Методикою «Індекс толерантності» Г. Солдатової);
- зниження оцінок етнонігілізму, етноізоляціонізму та етноогоїзму (за Опитувальником типів етнічної ідентичності).

Оскільки зазначених конструктивних змін у контрольній групі виявлено не було, результати

табл. 6 та 7 дозволяють стверджувати, що позитивна динаміка показників успішності та міжкультурної адаптації та розвитку її особистісних ресурсів у студентів-іноземців експериментальної групи є результатом саме позитивної трансформації картини світу студентів-іноземців під час впровадження програми формувального експерименту.

Висновки. Картина світу є базовим світоглядним утворенням у психіці студентів-іноземців, яке зазнає суттєвої трансформації під час їх міжкультурної адаптації у країні навчання. Проведене дослідження дозволило виявити особливості взаємозв'язку картини світу студентів-іноземців з показниками та факторами успішності їх міжкультурної адаптації. Отримані результати дозволили сформулювати такі окремі положення щодо позитивної трансформації картини світу як фактора успішності соціально-психологічної адаптації студентів-іноземців до нових етнокультурних умов: - оптимізація змістових особливостей картини світу детермінує позитивні зміни у стратегіях соціокультурної адаптації, зростання суб'єктивної задоволеності життям та послаблення культурного шоку; - позитивні зміни картини світу є фактором розвитку життєстійкості, толерантності до невизначеності, здатності до ефективного копінгю; - позитивна трансформація картини світу спричиняє розвиток етнічної толерантності та оптимізацію етнічної ідентичності.

Перспективи подальших досліджень мають полягати у розширенні наукових уявлень щодо внутрішніх та зовнішніх факторів позитивної трансформації картини світу студентів-іноземців.

Література

1. *Берулава Г.А.* Образ мира как ориентировочная основа индивидуальных паттернов психической активности / Г.А. Берулава, М.М. Берулава // Роль стереотипов в психической активности личности. – М. : Изд-во «Гуманитарная наука», 2010. – 157 с.
2. *Леонтьев А.Н.* Образ мира / А.Н. Леонтьев // Избранные психологические произведения. – М. : Педагогика, 1983. – С. 251–261.
3. *Смирнов С.Д.* Психология образа : проблема активности психического отражения мира / С.Д. Смирнов. – М.: Изд-во МГУ, 1985. – 231 с.

Відомості про автора:

Борисова Аліна Олексіївна – завідувач кафедри іноземних мов, керівник Центру міжнародної освіти та співробітництва, Харківський державний університет харчування та торгівлі.

Статтю подано до друку 15.04.2015.

УДК 159.9:61

© Л. Ф. Бурлачук, В. І. Шебанова, 2015 р.

Л. Ф. Бурлачук, В. І. Шебанова (м. Київ)

ЛОКУС КАУЗАЛЬНОСТІ ЯК ФАКТОР ТРАНСФОРМАЦІЇ ВНУТРІШНЬОЇ КАРТИНИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ОСОБИСТОСТІ З РОЗЛАДАМИ ХАРЧОВОЇ ПОВЕДІНКИ

У статті представлені основні ідеї та перспективи психологічної теорії самодетермінації. Обґрунтовується, що застосування основних положень концепції є необхідною умовою підвищення мотивації до нормалізації харчової поведінки (як основи нормалізації ваги) і досягнення психологічного благополуччя (як основи повноцінності життя) у осіб з розладами харчової поведінки. Наведено практичні рекомендації щодо формування внутрішньої мотивації. Доводиться, що: - зовнішня каузальна орієнтація на тлі тривалого перебування в ситуації особливого (негативного) тілесного досвіду обумовлює дезадаптивний варіант трансформації внутрішньої картини життєдіяльності; - Внутрішня каузальна орієнтація, у разі субклінічних варіантів харчових розладів, може перешкоджати розвитку дезадаптивних варіантів трансформації суб'єктивної картини життєвого шляху особистості, а в разі клінічних варіантів